Náučný chodník Horná Roveň – Richnavské jazero

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Banská Štiavnica
Geomorfologická jednotka:	Štiavnické vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy
Prístup:	bus Štiavnicke Bane, Horná Roveň a pešo 560 m po žltej turistickej značke pod Tanád k bývalej šachte Roveň
Východisko:	Štiavnické Bane, Horná Roveň, pri bývalej šachte Roveň
Trasa:	Štiavnické Bane, Horná Roveň, pri bývalej šachte Roveň – Malý Tanád (867 m n. m.) – Kanderka (862 m n. m.) – turistické rázcestie Sedlo Pleso – sedlo Peciny (bus zastávka Štiavnické Bane, Richnava, rázcestie)
Dĺžka, prevýšenie:	4,7 km, prevýšenie 110 m (opačným smerom 170 m)
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	7
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: historické, prírodovedné, technické, banícke, vodohospodárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Čiastočné prepojenie na žltú, modrú a červenú turistickú značku.

Rok otvorenia: 1991, 1994 obnova

Aktuálny stav: Informačné tabule vyžadujú jednoduchú obnovu pre zlepšenie ich čitateľnosti, v niektorých prípadoch i prístupnosti. Tabuľa 4 chýba. (2022)

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: ŠOP SR, Správa Chránenej krajinnej oblasti Štiavnické vrchy, Kammerhofská 2, 969 01 Banská Štiavnica, tel. 045 / 6911 931

Poznámky: (1) Často sa používajú názvy Richňava a Richňavské jazerá, avšak ich štandardizovaná podoba je **Richnava** a **Veľké/Malé Richnavské jazero**. (2) Napriek názvu náučný chodník nevedie priamo k Richnavským jazerám, ale končí 200 – 500 m nad nimi. (3) Informačné tabule sú drevené a pre zanedbanú údržbu ťažko čitateľné. (4) Náučný chodník je čiastočne súbežný, resp. rovnobežný s prvou tretinou ŠB-01 Chodníka Farárova hôrka – Richnava.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie v obmedzenej miere – obsah informačných tabúľ je stručný, často zle čitateľný, trasa je však veľmi atraktívna.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Štiavnické Bane. Obec s osadami juhozápadne od Banskej Štiavnice na hornom toku Štiavnice v centre Štiavnických vrchov vo veľkej nadmorskej výške (600 – 820 m), jedna z najvýznamnejších banských obcí na Slovensku, v roku 1948 premenovaná z pôvodného názvu **Piarg**. Vznikla spojením viacerých osád s rozdielnym stredovekým vývojom – Piarg (s prvou písomnou zmienkou z roku 1352, súčasť panstva Šášov), Vindšachta, Horná Roveň a Galizon. V čase rozvoja baníctva jej význam presahoval hranice Uhorska. Vybudovali sa tu sídla banskej správy, meračstva a nemocnice. Vysokú technickú vyspelosť tu dosiahla banská technika zásluhou vynálezcov a konštruktérov, rodákov **Mateja Kornela Hella (1653 – 1743)** a jeho syna **Jozefa Karola Hella (1713 – 1789)**, s ktorými tu 50 rokov pôsobil kartograf, zememerač a polyhistor **Samuel Mikovíni (1686 – 1750)**. Z početných banských prevádzok vynikala a je najvýznamnejšou technickou pamiatkou **Horná Bieberova štôlňa**, ktorá bola od začiatku 17. storočia miestom mnohých jedinečných technických vynálezov, o. i. na svete prvého použitia pušného prachu pre banské (teda pre nevojenské) účely na rozpájanie hornín v roku 1627. Mestská pamiatková rezervácia, vyhlásená v roku 1995, zahŕňa mnohé objekty, napr. barokový rímskokatolícky kostol sv. Jozefa z roku 1754 s unikátnymi oltármi, budovu bývalého kláštora hieronymitov z roku 1737, časti bývalého protitureckého opevnenia Vindšachty (renesančná bašta z 16./17. storočia a veža), budovu komorského banského úradu (dnes obecný úrad). Ďalším významným členom rodiny Hellovcov, tunajším rodákom bol brat Jozefa Karola, katolícky kňaz, jezuita, astronóm, matematik a fyzik na univerzite vo Viedni, **Maximilián Rudolf Hell (1720 – 1792)**. V 19. storočí sa obec stala významným strediskom ľudového rezbárstva (v roku 1874 tu založili rezbársku dielňu, výroba hračiek), historické baníctvo zaniklo začiatkom 20. storočia.

Horná Roveň. Od roku 1960 časť obce Štiavnické Bane (predtým bola súčasťou Banskej Štiavnice) na jej severovýchodnom okraji na svahoch masívu Tanádu a Vtáčnika vo výškach 700 – 820 m n. m. Jej územie patrilo v 16. – 18. storočí k hospodárskemu centru banskoštiavnického rudného revíru a bolo

významným strediskom banského podnikania. Severozápadne nad ňou sa nachádza opustený (zlikvidovaný) areál bývalej **šachty Roveň**, ktorá bola najväčšou stavbou tohto druhu na Slovensku. Ťažili sa tu polymetalické galenitovo-sfaleritové rudy. Projektovaná hĺbka 960 m v dôsledku útlmu baníctva nebola dosiahnutá, jej hĺbenie skončilo predčasne v roku 1991 v hĺbke 740 m. V blízkosti šachty Roveň na výbežku z vrchu Tanád stojí **krížová cesta Horná Roveň**. Jej sedem zastavení v aleji mohutných líp, poškodených vetrovou kalamitou, vzniklo po roku 1754. Kamenné reliéfy zastavení sú značne zvetrané. Súsošie z roku 1730 na vrchole kalvárie tvorí trojica krížov s Kristom a lotrami a kamenné sochy Panny Márie a sv. Jána v životnej veľkosti.

Piarske tajchy. Najrozsiahlejšia skupina vodných nádrží v rámci **Banskoštiavnickej vodohospodárskej sústavy** zo 16. – 19. storočia (pozri heslo > ŠB-08 Piargsky vodohospodársky chodník) ležiacich južne a juhozápadne od Banskej Štiavnice v povodiach Ipľa a Hrona v okolí obce Štiavnické Bane. Jej jazerá predstavujú zhruba polovicu objemu zo všetkých štiavnických tajchov. Navzájom ich prepája najväčšia a najdokonalejšia sieť jarkov, čiastočne využívajúcich aj vodné štôlne, ktorá podľa potreby prevádzala vodu medzi povodiami a Štiavnice (Ipľa), Richnavy (Hrona) a Jabloňovky (Sikenice), a to vďaka uzlu Krížna rôznymi smermi (viac > Náučný chodník Okolo Sitna). Na hornej Štiavnici, pri Šahách ústiacej do Ipľa, ležia ako kaskáda bývalý Tajch Bakomi (súčasný štandardizovaný geografický názov vodnej nádrže je Bakoniho rybník), Tajch Veľká Vindšachta (Vindšachtské jazero) – doň ústi odtok z Tajchu Krechsengrund (rybník Tajšok) – a Tajch Evička (Evičkino jazero). Vody z Richnavských jazier (Tajch Veľká Richnava, Tajch Malá Richnava; geografické názvy: Veľké Richnavské jazero a Malé Richnavské jazero) dnes Richnava odovzdáva pri Voznici Hronu. V časoch banskej činnosti voda Veľkej Richnavy prúdila podzemím popod rozvodie Peciny Hlavnou richnavskou vodnou štôlňou, najdlhšou v banskoštiavnickom vodohospodárskom systéme (950 m), vyrazenou v rokoch 1740 – 1750, k banským dielam v oblasti Piargu (Štiavnických Baní).

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Štiavnické vrchy. Chránené územie vyhlásené v roku 1979 na takmer celom území Štiavnických vrchov s výnimkou niekoľkých ich okrajových častí. Pohorie, budované vulkanitmi a andezitovým vrcholom Sitna dosahujúce výšku 1 009 m n. m., leží na rozhraní dvoch klimatických typov a prenikajú doň od juhu teplomilné a od severu karpatské horské prvky flóry a fauny. Fytogeograficky územie patrí do obvodu predkarpatskej flóry. Severnú hranicu svojho rozšírenia tu dosahuje napr. dub cerový a javor tatársky, na výslnných lokalitách s plytkou skeletovitou pôdou rastú xerotermy, ako kostrava valeská, kavyľ vláskatý či kukučka vencová. Veľkú časť územia CHKO zaberajú lesy (65 %), ktoré sú druhovým zložením najmä v centrálnej časti vplyvom stáročnej banskej a hutníckej činnosti po totálnom odlesnení nepôvodné, tvorené smrekovými monokultúrami. Lokálne sú vo vyšších polohách bučiny s jedľou a umelo vysadzovaným smrekom a na skeletnatých pôdach lipovo-javorovo-jaseňové sutinové lesy. Na karbonátové podložie v okolí Sklených Teplíc sa viaže výskyt tisu. Zo živočíšstva sú zastúpené o. i.: orol krikľavý, myšiak hôrny, rys, mačka divá, medveď hnedý, vydra riečna, vidlochvost feniklový a ovocný, žije tu tiež vzácna modlivka zelená, roháč obyčajný a fúzač alpský. V opustených banských dielach sa vyskytuje niekoľko druhov netopierov (podkovár veľký, p. malý, netopier obyčajný…). Lokálnymi zvláštnosťami lesov sú hojné prímesi cudzokrajných drevín, súvisiace s pôsobením lesníckej katedry od roku 1807 – súčasti Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici. K svojrázu územia CHKO významne prispievajú historické banské diela, a to najmä vodné nádrže – tajchy –, budované v minulých storočiach ako zdroj energie i úžitkovej vody pre banícke účely, ktoré spolu s napájacími a náhonovými jarkami a ďalšími zariadeniami tvoria unikátny vodohospodársky systém. V hraniciach CHKO leží viacero území európskeho významu (súčasti sústavy Natura 2000), z ktorých najrozsiahlejšími sú Hodrušská hornatina, Suť a Skalka.

Obsah [a poloha] informačných tabúľ

1. Informácie o náučnom chodníku včítane plánu [Horná Roveň, šachta Roveň]
2. Osada Horná Roveň [Horná Roveň, šachta Roveň]
3. Opis vyhliadky [Veterné sedlo medzi Tanádom a Malým Tanádom]
4. Využitie zeme v oblasti vrchov Kanderka – Farárova hôrka [za Farárovou hôrkou]
5. ? [Veterník, za Kanderkou] (*chýba*)
6. Banský systém vodných nádrží a zberných jarkov [turistické rázcestie Sedlo Pleso]
7. Vodná štôlňa Bakomi [pod turistickým rázcestím Sedlo Pleso, neďaleko lyžiarskeho vleku]
8. Využitie rekreačného potenciálu tajchov [horný okraj chatovej osady nad Richnavskými jazerami]
9. Technická pamiatka Richnavské jazerá [sedlo Peciny, pri štátnej ceste]

Informačné tabule v teréne nie sú označené názvom náučného chodníka ani nemajú názvy.

